

Піщанська Вікторія Миколаївна
кандидат культурології, доцент,
докторант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
victorya.ps@gmail.com

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕТНОКУЛЬТУРИ В КОЗАЦЬКИХ ДУМАХ І НАРОДНИХ ПІСНЯХ

Стаття присвячена здійсненню культурологічного аналізу художньо-естетичної репрезентації етнокультури в думах і народних піснях, створених за участі українських козаків та про них у XVII – XVIII ст. Художньо-естетична репрезентація концептуалізується як ключове поняття для розуміння засад етнокультури, її онтологічного статусу та функцій. Особлива увага приділяється проблемам духовного синкретизму козацького бароко та питанням етнопонаціональної самобутності фольклорного мистецтва українського козацтва.

Ключові слова: українське козацтво, фольклор, етнічна культура, народне мистецтво, козацькі думи, народні пісні, релігійно-естетичний синкретизм, козацьке бароко.

Пищанская Виктория Николаевна, кандидат культурологии, доцент, докторант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Репрезентация этнокультуры в казацких думах и народных песнях

Статья посвящена осуществлению культурологического анализа художественно-эстетической репрезентации этнокультуры в думах и народных песнях, созданных украинскими казаками и о них в XVII – XVIII вв. Художественно-эстетическая репрезентация концептуализируется как ключевое понятие для понимания основ этнокультуры, ее онтологического статуса и функций. Особое внимание уделяется проблемам духовного синкретизма казацкого барокко и вопросам этнопонациональной самобытности фольклорного искусства украинского казачества.

Ключевые слова: украинское казачество, фольклор, этническая культура, народное искусство, казацкие думы, народные песни, религиозно-эстетический синкретизм, казацкое барокко.

Pishchanska Victoria, PhD in Culturology, associate professor, doctoral student, National Academy of Administrative Cadres of Culture and Art

Representation of ethnic culture in cossack ballads and folk songs

The article is devoted to the realization of cultural analysis of the artistic and aesthetic representation of ethnic culture in the ballads and folk songs created with the participation of the Ukrainian Cossacks and about them in XVII-XVIII centuries. Artistic and aesthetic representation is conceptualized as a key notion for understanding the principles of ethnic culture, its ontological status and functions. Particular attention is paid to the problems of spiritual syncretism of the Cossack Baroque and to the questions of ethnic identity of the Cossack folklore.

In the article it is analyzed a distinctive genre of Ukrainian ethnic culture – synthetic folk art that combines organically on its basis centuries-old original traditions of poetics, music folk and individual creative works of artists – Cossack ballads and folk songs. The specific features of stratification are analyzed in Ukrainian music folk of time arts – poetry and music that took place under a huge influence of syncretistic tendencies of Baroque era and the enormous influence of ideological and aesthetic principles of spiritual culture of the Ukrainian Cossacks in times of final formation of the historical style of ballads and Cossack songs.

The study Ukrainian folk art preferred to artistic and to religious and aesthetic features of its creation. In the Ukrainian ballads and folk songs the reflection of national character, displaying of Ukrainian ethno mentality is outlined. It is emphasized that just ethno-national peculiarity of epic art which is based on the depth of people's origins of oral folk tradition, is so attractive for its researchers. The author raises the vital questions of spiritual syncretism of the Cossack Baroque that radically influenced on the formation of artistic and aesthetic features of ballads and folk songs and general development of Ukrainian epic art.

It is noted that the Cossack era was significant by historical events, it was stipulated for changes Renaissance era by Baroque, filled with lively relations with other countries that reflected in almost all areas of ethnic and cultural life: political, social, cultural etc. Also, it is noticed that mediated the Cossack art contributed to syncretistic combination of eastern and western origins in Ukrainian culture, that influenced thoroughly on baroque art development, in particular it transmitted on Ukrainian epic – ballads and historical songs – religious and aesthetic principles of spiritual culture of the Ukrainian Cossacks, and Ukrainian ethnic culture in general. It is mentioned the comprehensive elevation of music folk within the culture of the Ukrainian Cossacks and its boundless influence on the formation of national consciousness and creative thinking of XVII-XVIII centuries.

It is remarked that major musical and poetic modes and means of execution of Cossack epos XVII-XVIII centuries are quite consistent with the aesthetics of the Baroque. The author marked the particular importance of emotional expressiveness of execution of the Cossack ballads and maximum sensory expressiveness that is embedded in a musical recitation of folk epos, according to baroque tendencies aesthetics of oral folk epos, because the desire for beauty and harmony, laid on a subconscious level of Ukrainian ethno mentality not only reveals the aesthetic principles of its spiritual culture in general, but also reflected on the phenomenon of culture Ukrainian Cossacks – on the Cossack Baroque, in its religious and aesthetic syncretism.

It is characterized the exceptional sacral worldview and aesthetic originality of the Cossack folklore that consist not only in artistic manifestation epic works' performers their thoughts, feelings and thoughts, expression individual wise position, expressing their will, but also in potential opportunities to influence emotionally on the choice of their listeners between good and evil, life and death, faith and unbelief, will and bondage. Determined the affirmation of national patriotic values, where historicism of the Ukrainian folklore is and that projected completely on ideological and world-view component of artistic creation of Cossack environment where principal factors were: forming of heroic militant spirit, preserving the original ethnic principles, existence and culture, broadcasting of peculiar ethical values, and finally consolidation of its fame and prowess.

According to the semantics of images presented as symbols in the Cossack songs, it is recognized that the Cossack music folk is a kind of encyclopedia of Ukrainian ethno mentality and is an aesthetic reflection of the ethnic culture and spirituality of the Ukrainian Cossacks and considered allegorical images and symbols in the Cossack songs provide them with special emotionality, artistic expression and epic expression that strengthen the spiritual expression of sociocultural features and ethnic characteristics of historical Zaporozhzhia – the region of extremely unique ethnic culture. It is underlined that the greatest reflection in the Cossack folklore and folk memory left tragic topics such as personal Cossacks destiny and the historical fate of the Ukrainian Cossacks as a social and martial state.

The author concludes that on the formation of the characteristic features of Cossack music folk, particularly ballads and folk songs influenced mainly specific factors of creation of the history of Zaporozhzhia and its population, the specificity forms of activity, worldview, language, deep religiosity of the Ukrainian Cossacks and aesthetic principles of ethnic culture.

Keywords: Ukrainian Cossacks, folklore, ethnic culture, folk art, Cossack ballads, folk songs, religious and aesthetic syncretism, Cossack's Baroque.

Одним із характерологічних жанрів української етнічної культури є синтетичне народне мистецтво, що органічно поєднало у своїй основі багатомістові самобутні традиції поезики, музичного фольклору та індивідуальну творчість виконавців. Йдеться про козацькі думи та народні пісні. Дослідники вважають, що в історії української культури "думи як жанр проіснували в активному автентичному побутуванні приблизно триста років, а в останні два століття перебували у стадії згасання, трансформації, переходу в художньо-самодіяльне концертне виконавство" [4, 27]. Такий тривалий час існування цього культурного феномену в рамках історії української культури заслуговує на увагу та корінне його дослідження. Актуальність звернення до українського музичного фольклору, зокрема до мистецтва дум і народної пісенності, пов'язана з остаточною формуванням і піднесенням цього автентичного для етнокультури жанру в XVII ст., що співпадає з кульмінаційним розвитком духовної культури українського козацтва.

Синтетичний феномен українського епічного мистецтва, його інтегративний характер приваблював не лише фольклористів, а й дослідників різних наукових дисциплін та мистецьких жанрів, зокрема істориків, філологів, мистецтвознавців, етнологів, етнографів та, врешті, цікавив і представників естетики, релігії, культурології тощо, в т.ч. у міждисциплінарних вимірах. До питань розвитку української народної творчості у свій час зверталися О. Бодяньський, М. Грушевський, Ф. Колесса, П. Костомаров, П. Куліш, М. Лисенко, М. Максимович, В. Петров, О. Потебня, М. Рильський, І. Франко, у наш час – В. Буряк, М. Венгранович, М. Возняк, Я. Гарасим, В. Давидюк, І. Денисюк, Л. Дунаєвська, Р. Кирчіва, С. Мишанич, Г. Нудьга, Т. Орлова, С. Пономаревський, О. Романець, М. Русин та ін.

Досліджуючи українське народнопоетичне мистецтво, науковці простежували історичні особливості, розглядали художньо-естетичні ознаки, опрацьовували поняття української народної пісенності, з'ясовували проблеми жанрової специфікації дум, розробляли питання їхнього співвідношення з іншими жанрами українського мистецтва, вивчали генезу цього мистецького феномену від найдавніших часів та протягом усієї його еволюції. Ґрунтовно досліджували жанр дум у XIX ст. В. Антонович, К. Грушевська, М. Драгоманов, П. Житецький, П. Куліш, М. Максимович, А. Метлинський, К. Рилєєв та багато ін. Наступне сторіччя знаменне роботами С. Грици, М. Дмитренка, Б. Кирдана, Ю. Ковалів, Ф. Колесси, П. Павлія, М. Плісецького, П. Попова, Ф. Лаврова, В. Хоменка та інші.

Велику увагу дослідників у зверненні до українського народного епосу приділено питанням естетичного ідеалу народної творчості, проблемам способів і засобів його вираження, що розвивалися суголосно процесам української історії та культури у контексті загального розвитку людства. Утім, варто погодитися з Я. Гарасимом і М. Набок, які вважають, що універсально-загальнолюдське міститься в індивідуально-національному, яке і є неповторним поетичним елементом етнонаціонального фольклору, де жодна універсалізація чи схематизація естетичних ідеалів не здатна стерти традиційних народних граней уснопоетичної творчості [9, 44].

З огляду на вищезазначене, мета статті полягає у дослідженні художньо-естетичних особливостей творення козацьких дум і народних пісень; здійсненні системного аналізу характерних особливостей козацького музичного фольклору, що формувалися на засадах глибинної релігійності українського козацтва, у силовому полі культурних традицій бароко та під впливом естетичних засад української етнічної культури.

Факт досягнення апогею, своєрідного розквіту довготривалого процесу формування українського епічного мистецтва у XVI–XVII ст. є доволі закономірним. Доведене науковцями явище остаточно

самовизначення "українського думового епосу" у зазначений час пояснюється його співпадінням "з періодом пасіонарного спалаху енергії українського народу" [3, 19]. Саме тому сучасні вчені віддають перевагу історичному підґрунтю вивчення українського народного епосу, що починається ще у XIX ст. в дослідженнях представників "історичної школи", таких як М. Драгоманов, В. Антонович, О. Перетц, І. Франко та ін. Як уважає С. Грица, саме "це спрямування праць названих учених мало принципове значення у висвітленні історизму дум, їх національної ідеї та відношення до дійсності" [3, 19].

Дослідник фольклору М. Дмитренко вказує на зазначену ще наприкінці XIX ст. І. Франком важливість дум як репрезентантів української етнокультури, а також посвідчує захоплення українськими народними думами іноземними діячами науки і культури, називаючи німців Й. Гердера, Ф. Боденштедта, англійця В. Мофіла, француза А. Рамбо, італійця Д. Чамполі, американку Т. Робінсон (Тальві) [4, 20]. Це є свідченням не лише того, наскільки широкою була географія розповсюдження українського фольклору, а й свідченням його унікальності та автентичності, що приваблювала не лише українців, а й представників інших культур, яких цікавила надзвичайна складна українська історія та особлива культура.

Та, незважаючи на так званий історизм дум, у досліджуванні українського фольклорного мистецтва варто віддавати перевагу художнім і релігійно-естетичним особливостям його творення. В українських думах і народних піснях можемо знайти відбиття національного характеру, відображення української етноментальності. Саме етнонаціональна специфіка епічного мистецтва, заснована на глибинних народних витоках усної народної традиції, є такою привабливою для її дослідників. Найбільш цікавою, але недостатньо дослідженою темою особливостей українського музичного фольклору залишається феномен напластування в ньому часових мистецтв – поезії та музики, що відбувався під величезним впливом синкретичних тенденцій барокової доби та колосальною дією світоглядно-естетичних засад духовної культури українського козацтва в часи остаточного формування стилю дум у XVI–XVII ст.

Саме духовний синкретизм козацького бароко радикально вплинув на художні особливості дум і народних пісень. Варто погодитися з тими дослідниками, котрі зазначають, що в українських думах XVI–XVII ст. "можна відчутти поєднання дуже давніх елементів народної та духовної творчості – божественного і світського – з елементами, які простежуються у всій культурі України періоду Козаччини" [3, 29]. Козацька доба була знаменною історичними подіями, обумовлена змінами ренесансної епохи бароковою, насиченою жвавими зв'язками з іншими державами, що відбивалися практично в усіх сферах етнокультурної життєдіяльності: політичній, соціальній, культурній тощо. Окрім того, опосередковано козацьке мистецтво сприяло синкретичному поєднанню східних і західних начал в українській культурі, що всебічно впливало на бароковий розвиток мистецтва, зокрема транслювало на українській епос, – думи та історичні пісні, – релігійні та естетичні засади духовної культури українського козацтва, й української етнокультури в цілому.

У рамках культури українського козацтва XVII–XVIII ст. піднесення музичного фольклору було всеосяжним, його вплив на формування національної свідомості та художнього мислення був практично безмежним. "Народні пісні, думи і балади, які оповідають, співаючи, мандрівні лірники і кобзарі на ярмарках під час релігійних свят, у козацьких таборах, на сільських майданах, стають справжніми народно-епічними драмами і найяскравішим виразом народного духу й болю: боротьби з татарами й турками, опору польській шляхті" [12, 182]. Факт такого розповсюдження власне й сприяв тому, що "взаємодія козацтва і кобзарства стала цілком природною, що й досі сприймається як невід'ємна ланка зазначеного феномена" [11, 1024].

Д. Яворницький стверджує, що запорозькі козаки були цінителями пісень, дум і рідної музики, тому запорожці любили послухати своїх боянів, сліпців-кобзарів, нерідко й самі склали пісні та думи і самі бралися за кобзи [13, 237]. Як зазначає О. Гончаренко, кобзар завжди був бажаним гостем у козаків, тому що він "всюди вештається і долю співає" [2, 16]. Окрім того, кобзар у запорожців був хранителем заповітних козацьких переказів, "живописцем лицарських подвигів", іноді першим лікарем хворих і поранених, іноді визволителем невільників із полону, іноді підбурювачем до військових походів і славних подвигів низових молодців [13, 238]. До того ж у більшості своїй кобзарі в минулому були козаками.

Невипадково, що розквіт козацького епічного мистецтва припадає на час Національно-визвольної війни – історичний період, для якого "характерні новелізація пісні і драматизація вірша" [12, 182]. Культурологи, філософи та історики вважають, що українська пісня XVII–XVIII ст. "майже завжди драматична" та на доказ своїх слів наводять цитату М. Максимовича: "її звуки, здається, не звучать, а промовляють, вони живуть, обпікають, роздирають душу" [1, 189]. У "невільничих плачах", "лицарських піснях", "псальмах козацьких", як називали думи давні кобзарі [11, 1024], уславлювалися козацькі доблесті та героїства, оспівувалися поразки та втрати.

Основні музично-поетичні прийоми та засоби виконання козацького епосу XVII–XVIII ст. цілком відповідали естетиці бароко, що доведено сучасними науковцями. На окрему увагу заслуговує емоційна виразність виконання козацьких дум і максимальна чуттєва експресивність, що закладена у музичній декламації народного епосу, відповідно до барокових тенденцій естетики усної народної творчості. Адже прагнення до краси та гармонії, закладене на підсвідомому рівні етноментальності українства, не лише

розкриває естетичні засади його духовної культури в цілому, а й відбивається на феномені культури українського козацтва – козацькому бароко, в його релігійно-естетичному синкретизмі.

Етнонаціональну самобутність козацького мистецтва виражено навіть у виготовленні музичних інструментів, зокрема козацьких кобз, без яких є неувяним українське епічне мистецтво XVII–XVIII ст. Козацькі кобзи вирізняються "високим рівнем пластичних засобів образного зображення", вони "часто прикрашені плоским прорізним рельєфним різьбленням, інтарсією, перламутром" [11, 728].

Естетичний аспект козацького фольклору є надзвичайно багатим: ми відчуваємо трагічне в думках, баладах, голосіннях та історичних піснях, відзначаємо драматизм у фольклорних творах про кохання і родинне життя, у обрядовій народній співочій творчості, колосальний вплив на формування яких надавали міграційні та етнокультурні процеси на Запорожжі. В цілому козацький фольклор є вираженням дійової активності людського духу, в основі якої лежить естетична неповторність, що, як відносно козацьких кобзарів відзначила О. Гончаренко, "схиляла реципієнтів розмислювати, розмірковувати над життям, виражати дійову любов до Батьківщини" [2, 16].

Естетична неповторність козацького фольклору полягає не лише у художньому прояві виконавцями епічних творів своїх помислів, чуттів та думок, вираженні осібною мудрою позиції, власної волі, а також у потенціальній можливості емоційно впливати на вибір своїх слухачів між добром і злом, життям і смертю, вірою та безвір'ям, волею та кабалою. Саме у ствердженні національно-патріотичних цінностей полягає історизм українського фольклору, що сповна проектується на ідейно-світоглядну складову мистецької творчості козацького середовища, де стрижневими чинниками були: формування героїчного войовничого духу, збереження споконвічних етнічних засад, буття і культури, трансляція характерологічних етичних цінностей і, нарешті, зміцнення своєї слави та доблесті. Тому в козацькому фольклорі переважали історичні пісні-хроніки, які з часом трансформувалися в усні перекази і легенди, думи та історичні пісні.

Особливими в історичних та козацьких піснях є відгомін сакрального світогляду, які, на думку А. Іваницького, в українському фольклорі узагальнено й естетизовано. Аналізуючи козацький фольклор, музикознавець пояснює наявні у ньому глибинні етнокультурні засади тим, що "мелодекламація, вільна структура вірша, оповідальність у змісті, героїзація або міфологізація осіб та подій, – усе це структурні й духовні ознаки усвідомлення духовної належності людини до власного етносу" [5, 266]. Вагому увагу, приділену в тематиці українського фольклору трагічним і сумним подіям історії України та козацтву, А. Іваницький пояснює постійною жертвовністю й самовідданістю, яку потребувала боротьба народу за власне ствердження [5, 266].

У козацькому музичному фольклорі відзначаємо велику кількість знаково-сміслових систем, які, за концепцією сигнатури В. А. Личковаха, "впорядковують духовно-естетичний простір художньої образності" [7, 98]. Алегоричне змалювання подій у козацькій пісні, її насиченість образами народної поезії відповідають мистецьким тенденціям барокової доби та потребують окремих ґрунтовних пояснень, на чому наголошував ще О. Потебня. Стосовно художньо-образних порівнянь відомий український фольклорист та етнограф наводить слова М. Берга: "Це чудо (малоросійські пісні – О. П.) розлите в усьому: у словах і у порівняннях, а іноді й просто не знаєш у чому: мило, та й тільки! Порівняння, улюблені малоросійською піснею, мають у ній ту особливість, що вони зовсім не порівняння, а щось на зразок того; але така чарівність і грація виразу, що й не помітиш цього, й діла немає до того, який смисл виходить" [10, 243-244].

Досить багато у козацьких думках та піснях алегоричних порівнянь з птахами та рослинами, природними явищами, символічне значення яких співвідноситься з етнічними архетипами в художніх образах. "Етноментальний антеїзм" як світоглядний принцип зв'язку з рідною землею, який В. Личковах вважає одним із архетипових принципів конститування життєвого світу і культурного простору українства [7, 13-15], є яскраво представленим в українській пісенності. М. Костомаров у музичному фольклорі відзначає і більш широкі міфологічні засади, зауваживши, що, "судячи по залишках нашої міфології в піснях, здається, мало у якого народу була така оживлена і осимволізована рослинна природа; дерева і трави часто говорять і між собою, і з птахами, і людьми і мають символічне застосування до людини" [6, 229].

Причиною виникнення в українському пісенному фольклорі великої кількості архетипних образів і символів на основі природних явищ, рослинного та тваринного світу, Г. Микитів пояснює первісним синкретизмом людини з природою [8, 147]. Образи-символи в українських народних піснях відтворено у найрізноманітніших формах, вони мають велику кількість смислових значень.

Зважаючи на семантику образів, представлених як символи у козацьких піснях, можемо стверджувати, що козацький музичний фольклор є своєрідною енциклопедією української етноментальності та естетичним відображенням етнокультури й духовності українського козацтва. Наявні алегоричні образи і символи у козацьких піснях надають їм особливої емоційності, художньої виразності та епічної експресії, що употужнює духовний вияв соціокультурних особливостей та етнічних ознак історичного Запорожжя – регіону винятково-унікальної етнокультури. Зокрема найбільше відбиття у козацькому фольклорі та пам'яті народній залишили трагічні теми – особистої долі козаків та істо-

ричної долі українського козацтва як суспільно-військового стану, а "маршові й героїчні пісні, за невеликими винятками, пішли в небуття разом із козацтвом" [5, 288].

Таким чином, на формування характерних особливостей козацького музичного фольклору, зокрема козацьких дум і народних пісень, передусім, вплинули специфічні чинники формування історії Запорозжя та його населення, специфіка форм діяльності, світосприйняття, мови, естетичних засад етнокультури та глибинної релігійності українського козацтва.

Література

1. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. – К. : Знання, 2007. – 679 с.
2. Гончаренко О. М. До питання про естетику українського козацького фольклору / О. М. Гончаренко // Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту); за наук. ред. Н. І. Заверталюк. – Д. : ДНУ, 2003. – Вип. 3. – С. 15-25.
3. Грица С. Біблійні елементи в думах / С. Грица // Народна творчість та етнологія. – 2005. – № 5. – С. 19-31.
4. Дмитренко М. Українські народні думи: термін і дефініція / М. Дмитренко // Міфологія і фольклор. – 2008. – № 1. – С. 20-27.
5. Іваницький А. І. Хрестоматія з українського музичного фольклору (З поясненнями та коментарями) : навч. посіб. для вищ. навч. закл. культури і мистецтв I–IV рівня акредитації / А. І. Іваницький. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 520 с.
6. Костомаров М. І. Слов'янська міфологія / М. І. Костомаров; упор., приміт. І. П. Бетко, А. М. Полотай; вступна ст. М. Т. Яценка. – К. : Либідь, 1994. – 384 с.
7. Личковах В. А. Філософія етнокультури. Теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури / В. А. Личковах. – К. : ПАРАПАН, 2011. – 196 с.
8. Микитів Г. В. Художньо-образна парадигма символів в українських козацьких піснях / Г. В. Микитів // Вісник Запорізького національного університету. – Філологічні науки. – 2008. – № 2. – С. 146-152.
9. Набок Марина. До першоджерел народної пісенності: Рецензія на книгу "Гарасим Ярослав. Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору" / Марина Набок. – Львів : Українські технології, 2010. – 376 с.
10. Потєбня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потєбня; ред. колл. М. Ф. Овсянников и др. – М. : Искусство, 1976. – 614 с.
11. Україна – козацька держава / упоряд. В. В. Недак ; наук. ред. В. О. Щербак, О. К. Федорук. – К. : Емма, 2004. – 1216 с.
12. Чечель Н. П. Повертаючи стиль : філософсько-антропологічний дискурс української видовищної і драматичної культури від початків до – XVIII ст. : монографія / Н. П. Чечель. – К. : ПАРАПАН, 2004. – 240 с.
13. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків : у 3 тт. / Ред. кол. : П. С. Сохань (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1991. – Т. 1. – 592 с.

References

1. Bohutsky, Y.P., & Andruschenko, V.P., & Bezvershuk, J.O., & Novokhatko, L. M. (2007). Ukrainian culture in a European context / Y.P. Bohutsky (Ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
2. Goncharenko, A.M. (2003). To the question of aesthetics Ukrainian Cossack folklore. N.I. Zavertalyuk (Ed.). Secret literary text (the problem of the poetics of the text): Coll. science. labor. (Vols. 3), (pp. 15-25). Dnipropetrovsk: DNU [in Ukrainian].
3. Grits, C. (2005). Biblical elements in Dumas. Folk art and ethnology, 5, 19-31 [in Ukrainian].
4. Dmytrenko, M. (2008). Ukrainian people's thoughts: term and definition. Mythology and Folklore, 1, 20-27 [in Ukrainian].
5. Ivanitskii, A.I. (2008). Readings on Ukrainian folk music (with explanations and comments). Vinnitsa: NEW BOOK [in Ukrainian].
6. Kostomarov, N.I. (1994). Slavic mythology. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
7. Lychkovah, V.A. (2011). Philosophy ethnic culture. Theoretical and methodological and aesthetic aspects of the history of Ukrainian culture. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian].
8. Mikitin, G.V. (2008). Art paradigm-shaped symbols in Ukrainian Cossack songs. Bulletin Zaporizhzhya NU. Philology, 2, 146-152 [in Ukrainian].
9. Nabok, M. (2011). By primary sources of folk song tradition. Ukrainian literature in secondary school, 5, 43-44 [in Ukrainian].
10. Potebnya, A.A. (1976). Aesthetics and Poetics. M.F. Ovsyannikov (Eds.). Moscow: Art [in Russian].
11. Nedyak, V.V. (Eds.). (2004). Ukraine – Cossack State. Kyiv: Emma [in Ukrainian].
12. Chechel, N.P. (2004). Turning style: philosophical and anthropological discourse Ukrainian spectacular and dramatic culture from beginning to – XVIII centuries. : Monograph. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian].
13. Yavornytsky, D.I. (1991). Zaporozhye Cossacks history. P.S. Sokhan (Ed.) et al. (Vols. 1). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].